

Szellem és Tudomány

a Miskolci Egyetem Alkalmazott
Társadalomtudományok Intézetének folyóirata

2026/1-2. szám.

Miskolc-Egyetemváros

Szerkesztőség

Fekete Sándor (főszerkesztő)
Kiss Daniel (felelős szerkesztő)
Graholy Éva (a szerkesztőbizottság titkára)

Szerkesztőbizottság

Szabó-Tóth Kinga (Miskolci Egyetem)
Horváth Zita (Miskolci Egyetem)
Kotics József (Miskolci Egyetem)
Nyírő Miklós (Miskolci Egyetem)
Czibere Ibolya (Debreceni Egyetem)
Loncsák Noémi (Debreceni Egyetem)
Glied Viktor (Pécsi Tudományegyetem)

Ewelina Kancik-Kołtun (Uniwersytet
Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)
Tomáš Dvorský (Univerzita Pavla Jozefa
Šafárika v Košiciach)
Lukáš Jakobovič (Univerzita Pavla Jozefa
Šafárika v Košiciach)
Peter Dubóczy (Univerzita Pavla Jozefa
Šafárika v Košiciach)

Kiadó

Miskolci Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Alkalmazott Társadalomtudományok
Intézete

A szerkesztőség címe:

Miskolci Egyetem BTK
Alkalmazott Társadalomtudományok
Intézete
3515 Miskolc-Egyetemváros
Telefon: (46) – 565111/21-84
E-mail: btk.atti@uni-miskolc.hu

ISSN 2062-204X

A lap megrendelhető a szerkesztőség címén, vagy a megadott email címen.

Tartalom

Elmélkedő

- Fazekas Csaba:** Prohászka Ottokár, mint public intellectual, avagy tekinthetünk-e közszereplőnek egy történelmi személyiséget? 4
- Hegedűsné Veréb Anita:** „Ezért az óráért jöttem” A szent három nap kenotikus mélysége a balthasari teológiában 17
- Krabák Attila Adrián:** A közösségi coach, mint újszerű szereplő a társadalmi felzárkózás elősegítésében? 31
- Szabó-Tóth Kinga:** Az élet első ezer napja és a korai intervenció programok jelentősége biopszichoszociális keretrendszerben 61

Kitekintő

- Fodor Tamás Albert:** A tanácsdemokrácia elmélete Anton Pannekoek gondolkodásában – Kritika, alternatíva és gyakorlati koncepció 71
- Rabócz Vivien – Fonó Szabolcs:** A 20. század történelmének hatása a kelet-közép-európai kereszténydemokrácia sajátosságaira 89
- Takács Máté János:** Az Amerikai Egyesült Államok és Izrael Iránnal vívott háborújának előzményei a perzsa stratégiai örökség tükrében 115
- Udvarvölgyi Zsolt András:** A tanzániai választások margójára 129

Overview

- Ermidi Argiro Maria:** Water Security in a Changing World: A Case Study of Central and Eastern Europe 140
- Kenaan Arij:** The Role of International Bodies in Solving Conflicts in the Middle East 166
- Sergej Sinicyn – Mária Denciová – Gabriel Eštók:** An informational narrative on Slovakia's energy dependence on Russian gas 189

Recenzió

- Kiss Daniel:** Napjaink diktatúráinak logikájáról Anne Applebaum: Autokrácia Rt. 208

Hegedűsné Veréb Anita

„Ezért az óráért jöttem” A szent három nap kenotikus mélysége a balthasari teológiában

<https://doi.org/10.32966/szellem.2026.002>

Absztrakt

Hans Urs von Balthasar szeretet-teológiája teljesen átöleli egész gondolkodási rendszerét. A szentháromságos *önkiüresedést* a szeretet dinamikája alapján látja megvalósulni. A teremtett véges létező szabadságában elutasítja a Teremtőt. Az öröktől fogva engedelmes Fiú az elutasító, bűnös emberhez fordul megtestesülésével. Az emberi természetet felvéve egy lesz közülünk. Önkiüresedésének és szeretetének csúcspontja a Getszemáni kertben megélt Isten nélkülisége, elidegenedettsége, mely a kereszten és az alvilágban a legmélyére süllyed. A feltámadás eseményében Jézus isteni dicsőségét visszakapja az Atyától és megmutatja magát a kiválasztottaknak, tanítványainak. Megdicsőült teste teljesen egyedülálló. A feltámadás örömeivel és békéjével tárja fel, és mutatja meg magát.

Kulcsszavak: Balthasar, kenózis, szent három nap, helyettesítő szenvedés, pokolra szállás, feltámadás

I. Drámai helycsere

Jézus Krisztus küldetésének drámai pontja a szent három nap eseményeiben mutatkozik meg. Balthasar *A három nap teológiája* című művében mutatja be a kereszthalál misztériumát. Az önmagát kiüresítő és emberré lett Fiú az Atyának engedelmeskedve elmegy a legvégsőig. A „mindig nagyobb” isteni szeretetből fakadó, másikért való létezés a csúcspontját éri el a kereszten.

Balthasar a nagypénteki eseményeket összekapcsolja a nagyszombati pokolra szállás misztériumával. A megváltás mozzanata Krisztus alvilágra szállása, útja a holtakhoz, mely a hitvallásban is szereplő formula. A halál csendjében alámerülve Krisztus a teljes reménytelenségben lévő bűnös ember

elhagyatottságának minden súlyos terhét megéli. Nagyszombat titkával a következő fejezetben foglalkozunk részletesen.

A megváltás titkának egyik fontos szempontja a bázeli teológus gondolkodásában a *tökéletes helycsere*, Krisztus *helyettesítő szenvedésének* gondolata (Puskás 2012:116). A Fiú-Jézus teljes önküüresítő, önmaga felett való rendelkezésének átadása a Getszemáni kertben folyamatosan fokozódó szenvedésében éri el csúcát. Az utolsó vacsorán még aktívan rendelkezik önmaga felett, elővételezve kereszthalálát, szétosztja a kenyeret mint saját testét, és a bort mint saját véréét. Ez az aktivitása egyre jobban passzivitássá változik, a bűnös, Istentől elidegenedő ember és az igaz, önmagát odaadó Isten drámai helycseréje kezdődik meg.

A Getszemáni kert csendjében Jézus a teljes csenddel találkozik. Tanítványai sem képesek Vele együtt virrasztani. Az Atya felé tárulkozó imájában is csend van, hiszen már nincs válasz. Könyörgő imájában a gyengéd, szerető kötelék mutatkozik meg, „Abba, Atyám”, de már válasz nélkül. A csendben ott van a szenvedés, a lelki fájdalom, a hiány, az üresség, majd a bűnös világ elidegenedésének mélységes érzése. A bűn teljes sötétségének betörését éli meg. Elfogja a rettegés és az elszigetelő félelem. *„Remegni kezdett és gyötrődni.”* (Mk 14,33b) Az Istentől való elszakadásának átélésében gyötrődve szenved. Az Atya átengedi Őt a bűn sötétségének és az abból fakadó magánynak, annak a magánynak, amit a bűnös embernek kellene megélnie. Ebben a távolságban Krisztus egyedül van, egyedül szembesül a bűn magányával. Szolidaritásának mélységét mutatja az is, hogy magára veszi azoknak az elutasítását is, akik ellenségeiként a halálát akarták. Krisztus ellenségszeretete túlmutat minden más emberi kategórián, azokkal is szolidáris, akik szenvedést okoznak. Ebben a „mindig nagyobb” szeretetben ismét kinyilvánul az isteni személyek közötti „mindig nagyobb” isteni szeretet, mely alapja a megváltói önátadó szeretetnek. *„Engedte, hogy egészen bevonja magába az elzárkózott világ sötétségét (halálos félelem, Istentől való elhagyatottság), hogy azt még erősebb szeretettel áthassa, és belülről megnyissa Istenre.”* (Schneider 2002:441) Jézus a világ bűnének hordozását nem akarja többé megkülönböztetni saját sorsától (Kruppa 2000:441). Balthasar *együtt-szenvedésként* fogalmazza meg Jézus Istentől való elszakadását, melyet a bűnös embernek kellene elszenvednie.

„A Fiú a bűnösöket azoknak a bűnöknek az áthatolhatatlan reménytelenségével együtt hordozza magában, amelyek megakadályozzák

bennük a szeretet isteni fényének érzékelését. Önmagában éppen ezért Jézus nem a mások bűnét tapasztalja meg, hanem Istennel szembeni ellenállásuk reménytelenségét, az isteni kegyelem részéről pedig az ennek az ellenkezésnek megfelelő könyörtelen „Nem”-et.” (Kruppa 2000:99)

Balthasar itt kihangsúlyozza, hogy az együtt-szenvedés akkor gondolható el helyesen, ha az valódi szenvedés valakivel (Balthasar 1999:91). A bázeli teológus Bonaventurát idézi, miszerint az együtt-szenvedés fájdalom (compassio) nagyobb a szenvedés (passio) fájdalmánál. A lelki fájdalom mélysége, az Istentől való elszakadás teljes valóságának átélése az isteni szeretet túlaradásában gondolható el. Minél nagyobb a szeretet, annál nagyobb az együtt-szenvedés okozta seb (Balthasar 1999:92).

Jézus emberi természetéből adódóan, hordozza annak minden sajátságát, el kellett szenvednie a halált, azonban önként vállalva, mint az örök Fiú, önátadásában mindvégig szabad maradt. A teljes Isten nélküli magányban szemben áll egymással az „Én” akaratom a „Te” akaratával (Kruppa 2000:96–97). Ebben az egymásnak feszülésben az engedelmisség az, amiben a Fiú a bűn mélységébe lépve, a Szentlélek által beteljesíti a küldetését. Annak a lehetősége, hogy a Fiú küldetésében magára veszi a bűnösök Istentől való elhagyatottságának mélységét és eközben az Atyának engedelmeskedve egységben is marad Vele, egy Szentháromságon belüli „egység a különbözőségben” teszi lehetővé. A Fiú egységet alkot az Atyával a Szentlélekben, míg a különbözőség a bűn felvétele által mégis az Istentől való teljes elhagyatottság. Az Atyától való távolság megtapasztalása éppen azért a legfájdalmasabb, mert a legbensőségesebb kapcsolatban Vele a Fiú van. A Fiú Atyától való távolsága analógia a bűnös ember pokolban megélt kínjaival (Puskás 2012:118).

Jézus küldetésének megváltói jellege megkívánja, hogy a legmélyebben merüljön el a teljes sötétségben. A drámai helycsere a Getszemáni kertben éri el tetőfokát. Balthasar úgy fogalmaz, hogy a getszemáni gyötrődések küzdelmében Jézus „engedelmisséget tanul” (Balthasar 1999:93). Hiszen a szemben álló két akarat („Én akaratom” – „Te akaratod”) az Atya akaratának végrehajtására redukálódik. Az Atya iránti engedelmissége vezeti Jézust. Ebben

nyilvánul ki, hogy nem a saját dicsőségére veszi fel a keresztet, hanem az Atya akaratát megdicsőítve (Vö. Jn 8,5).¹

A getszemáni események után az átadások sora következik. A jövendölések, melyek az átadásról szólnak, *passivum theologicum*ként jelennek meg, mely szerint a cselekvő alany az Isten (Balthasar 1999:94–99). Isten az, aki kiszolgáltatja Fiát mintegy a bűnösöket felhasználva eszközül saját magukért. Az átadások sorában a Fiú-Jézus engedelmisségével hagyja magát átadatni. Ezt láthatjuk már az utolsó vacsorán is, ahol Júdást sem tartja vissza, és a Getszemáni kertben Péterhez intézett szavaiban is. Engedelmes magatartása a kihallgatások során is folytatódik (Iz 53,7b). Balthasar az átadást az emberiség teológiai struktúrájában értelmezi (Balthasar 1999:100). Ebben a folyamatban az emberiség egyetemesen jelenik meg. Jelen vannak benne a nem zsidók, a zsidók, és a tanítványok is, mint az egész emberiség: pogányok, a választott nép, és a keresztények. A kiszolgáltatás láncolatában az emberiség bűnös struktúrája mutatkozik. A kiszolgáltatások során átadják egymásnak Jézust, végül senki sem vállalja bűnösségét. *„A bűnösség helyzete egyetemes, ahogyan a megváltás is mindenkit magában foglal.”* (Kereszty – Puskás 2015:353)

Jézus egyedül csak a Szentlélek által az Atya iránti engedelmisségében képes megélni ezt a mélységet. A kenózis eseményében Jézus képes az Atyától elhagyatott lenni, szabad önátadásában vállalja a kereszten megélt teljes elhagyatottságot (Kruppa 1998:128).

Az ószövetségben Isten úgy jelenik meg, mint igazságos bíró, hűséges és megtartja ígérését (Balthasar 1999:108). Az ember pedig, aki előtérbe helyezi magát, megtagadja Istent, elfordul Tőle. Isten, aki önmagát meg nem tagadhatja ítéletet mond, de ebben az ítéletben egyszerre jelen van irgalmas könyörülete is. Az emberré vált Jézusban egyszerre valósul meg az ítélet és a könyörület, megigazulás. Egyedül Ő képes rá az Isten Fiaként, hogy ítéletet és megbékélést adjon. A bűn elítélése Általa és Benne megy végbe Isten akaratából, mely a kereszten valósul meg.

A kereszten függő Jézus szavaiban Balthasar eszkatológikus jelentőségű ítéletet lát (Kruppa 2000:100). A márki evangéliumban megjelenő elhagyatottság szavai tükrözik az Istentől távol levő, elhagyatott ember állapotát, aki ki lett szolgáltatva az ellenségeinek. Jézus valóban elhagyatott, és

¹ Vö. Jn 8,50: *„Noha nem keresem a magam dicsőségét, hisz van, aki keresse, és ítéletet mondjon.”*

ebben az elhagyatottságban kiált fel Istenhez. Nézete szerint nem egyszerűen a 22. zsoltárt idézi Jézus, hanem a mélységében átélt elhagyatottságot, a magányt, a valóságosan megélt kétségbeesést éli meg. A világ bűne, amit magán hordoz, valóságosan elszigetelte az Atyától, és a bűn következményeivel azonosulva, valóságosan szenved.

Édesanyja átadását, befogadását Jánosnak rövid utasítással teszi érthetővé. Emögött a kijelentés mögött azonban mélyebb teológiai jelentés húzódik. Jézus úgy hagyja el édesanyját, ahogy a Getszemáni kertben az Atya háttérbe vonult a Fiútól. A kereszt közösségét hozza létre édesanyjával, és egyúttal megvonja magát tőle (Balthasar 1999:113).

A keresztben nem csak az Atya igazságos ítélete megy végbe, hanem kegyelme is. Jézus imádkozó szavaiban mutatkozik meg, miként nem csak bocsánatát, hanem felmentését kéri azoknak, akik elenne voltak és a halálát kívánták. A legmélyebb elhagyatottságában is azokért imádkozik, akik az igaz ellen fordultak. Végző szavaival pedig a zsoltárost idézi, Atyja kezébe ajánlja lelkét. Jézus előtt a küldetés eseményeinek sora – emberi természetéből adódóan – nem volt ismert. A kereszten függő Jézus számára a megdicsőülés távlata is rejtve maradt. A bűn sötétsége abban is megakadályozza, hogy szenvedésének értelmét meglássa (Kruppa 2000:102). Szavaiban visszatükröződik engedelmissége, az Atya akaratának teljesítése. Az Atya kezébe ajánlott Lélek egyszerre Jézus emberi lelkének kilehelése és a küldötti egzisztenciáját teremtő Szentlélek, melyet Balthasar egyetlen aktusban lát megvalósulni. Jézus utolsó lehetőségében átadja emberi lelkét, amit küldetésében átítatott az isteni Lélek (Kruppa 2000:102).

János passiójának hagyománya szerint Jézus abban az órában hal meg, amikor a húsvéti áldozati bárányt feláldozzák a templomban. A rabbinikus törvények alapján az áldozati bárányt egy karóra erősített keresztgerendán kellett kifeszíteni, szívét meg kellett hasítani, és vérének kifolyatni (Balthasar 1999:116). Krisztus valóban testével és vérével engesztelte ki a világot az Atyával.

Jézus halála eszkatológikus jelentőségű, halála után apokaliptikus események veszik kezdetét (Balthasar 1999:115). A világ elsötétedése Balthasar szerint nem azt jelenti, hogy az egész világ gyászol, hanem az Atya gyásza jelenik meg benne, Isten gyászolja Fiát. A sziklák meghasadása, a föld

megrengése, és a sírok megnyílásakor feltárulkozik a seol, kiadja fogját, mindezt Krisztusra való tekintettel. Az események sora a feltámadás vertikális irányát mutatják, melyben a földön történt halottak megjelenése a „mennyei Jeruzsálemet” tükrözi. A történelem középpontja és az utolsó ítélet a kereszthalállal egybeesik. Ebben az eseményben a Megfeszítettet és az Ő megdicsőülését szemlélhetjük. *„Majd feltekinenek arra, akit átszúrtak.”* (Zak 12,10) Isten és ember között a kiengesztelődés végérvényesen megtörtént, melyet Jézus keresztje közvetít. Az ember szívébe árasztja Lelkét, amellyel gyermekei leszünk az Istennek.

Jézus halála és megváltó tevékenysége valóságos szenvedése révén történt. Valóságosan megélte az Istentől való elhagyatottság peiraszmoszát. *„Az Atya teljességgel egyedülálló Fia teljesen egyedülálló módon a világ minden bűnét hordozza, s egyedül az ő istenemberi mivolta képes erre a feladatra.”* (Balthasar 1999:126) Keresztjében egyedül Ő képes az embert részesíteni, egyedül Ő tud teljes szolidaritást vállalni a halálban az elhagyatott emberrel. Ő, aki abszolút szabad Isten és abszolút ember is.

II. Pokolra szállás

„Ha leszállnék az alvilágra, te ott is jelen vagy.” (Zsolt 139,8)

Krisztus az elhagyatottságban, az Istentől megélt távolságban járja be küldetésének legmélyebb pontját. Kereszthalála után teste ott fekszik a sírban, lelke pedig az alvilágra száll, mint a többi elhunyté. Isteni szeretete éppen abban mutatkozik meg, hogy kész elmenni a legvégsőkhig. Önmagára vállalt helyettesítő szenvedése több, mint pusztán szolidáris sors a halálban lévő emberrel. Az egész emberiség bűnből fakadó halálának felvételét és hordozását jelenti. Jézus teljes önatadását, melyben Isten ítéletét magára vette, a Szentlélek tette lehetővé. A Lélek aktív cselekvője Krisztus küldetésének. Ő biztosítja az egységet akkor, amikor már Jézus nem hallja az Atyát, és a teljes elidegenedettségre lép.² Isten

² *„A Fiú nemzése elmegy a legvégső szabadon engedésig; úgy tűnik, hogy megszakadt az összefüggés a Forrás s az abból Forrásozott között, minden istennélküliség koncentrálná a Fiúban, aki ezt az Atyától való elhagyatottságként éli meg. A Forrás, amelyből a Fiú örökké él, látszólag elapadt, s ezáltal mindaz, amit a Fiú kizárólag az Atya megbízásából tett, elveszti értelmét; minden hiábavaló volt... A bűn megtestesítőjeként immár nem található támaszt Istennél, azzal azonosult, amit Istennek öröktől fogva el kell utasítania magától... A Szentlélek az, aki végigkíséri őt földi élete során mint az Atya Lelke,*
22

a kereszten lévő Krisztusban győzedelmeskedik, Benne válik végérvényesen az ítélet és harag kiengesztelődésévé.

A húsvéti misztériumot egyes keleti értelmezések³ Jézus pokolba való dicsőséges bevonulásaként ábrázolják, mintha a pokolra szállás már hirdetné a feltámadás győzelmét (Kruppa 2000:95–113). A nagypénteki események után a húsvét vasárnapi misztériumára vetül a fény. Balthasar azonban azt mondja, hogy a nagyszombati csendnek éppen olyan jelentősége van, mint a többinek. Ebből a csendből akar rámutatni a feltámadás titkára. A hiátus, amiben látszólag nincs semmi, csak a csend és az üresség, mégis ott történik Isten végtelen szeretetének legmélyebb cselekvése. Nem csak a nyugalom jellemzi a nagyszombatot, hanem eszkatológikus vonása is van. Így a halál állapotában az Istentől való elhagyatottság, időtlenség és reménytelenség jelenik meg. A halál az az állapot, ami az egész embert érinti. Nem részleges, és ebben az állapotban passzivitás mutatkozik (Balthasar 1999:129). Felvetődik a kérdés, hogyha az ember test és lélek egysége, akkor Jézus halandó testét hogyan érinti a halál. Minthogy Jézus hozzánk hasonlóvá vált, s mint ilyen, emberi természete is valóságos, így valóban halott, valóban egy a halottak között. Hans Urs von Balthasar szerint *„Krisztus halottak között lévő lelkének nem lehet nagyobb aktivitást tulajdonítani, mint amennyi élet sírban fekvő testének tulajdonítható”* (Balthasar 1999:145–146).

Balthasar szerint Jézus nem úgy lép be a pokolba, mint valami győztes, hanem a világ bűnével süllyed a pokol mélységébe. Az isteni szeretet nem a hatalmában nyilvánul ki, mint győzedelmes harcos, hanem abban, hogy közösséget, mégpedig sorsközösséget vállal az elhunytakkal. Együtt van a pokolban a halottakkal. Ott, a halálban, ahol már nincs semmiféle kommunikáció, csak a csend. Az ószövetségi értelmezés alapján a halál állapota sötétség, némaság, ahonnan nincs visszatérés, ahol az Istent sem dicséri senki, a feledés földje. A halottak között nincs élő kommunikáció.

... ő egyesíti az Atyát és a Fiút, amikor az elviselhetetlenségig feszíti szét kölcsönös szeretetüket. Ebben a végtelen különbözőségben lelepleződik mindkettő: a végtelen, Szentháromságon belüli különbözőség, amely az örök szeretet előfeltétele, s amely a Szentlélekben nyer áthidalást; és az üdvtörténeti különbözőség, amelyben az elidegenedett világ kiengesztelődik Istennel.” in Der Dreifache Kranz. Das Heil der Welt im Mariengebete (Beten heute 9), Einsiedeln 1977, 64-66. (Löser, 2015:3–17)

³ Vö. A pokolra szállási ikon ábrázolás, amit a keleti egyház is nem nagypénteken, hanem csakis a feltámadás napján tesz ki.

Krisztus mivel magára vette a bűn teljességét, azt teljességében kell kiengesztelnie, ami nem csak a testét érinti, hanem a lelkét is. A bűn miatti következmény nem csak a test halála, hanem a lelket is érinti, ami az Isten látásának a nélkülözése (Balthasar 1999:172). Jézus a teljes büntetést vette magára, így nem csak a teste halt meg, hanem a lelke a pokolra szállt. „*Krisztus csak azt gyógyíthatta és válthatta meg, amit maga is elszenvedett*” (Balthasar 1999:146).

Csak az gyógyulhat meg, ami beteg. A bűn mélységébe került ember hiányt szenved Isten szeretetében. Az Istentől való elidegenedés, a Tőle való távolság megtapasztalása a káosznak. Krisztus „mindig nagyobb” isteni szeretetében, így a halottakkal való szolidaritásában megtapasztalta a halál állapotában az Isten elutasításában álló elhagyatottság teljes káoszát. A bázeli teológus ezen azt érti, hogy a bűn megtapasztalása a halál reménytelenségének szemlélése. „*Krisztus szenvedése, az elképzelhető legnagyobb szenvedés, olyan volt, mint a kárhozottak kínjai, akik már nem kárhozhatnak el nagyobb mértékben, vagyis a pokol büntetéséig terjedt (usque ad poenam infernalem)... A poena sensust a pokolban sínylődő kárhozottakhoz hasonló módon akarta elszenvedni, hogy megdicsőítse Atyját.*” (Balthasar 1999:152–153) Isten szeretetében meg akarja kímélni a bűnös embert a második halál tapasztalatától, és helyettesítőleg Ő szenved el azt. A „mindig nagyobb” isteni szeretet nem képes hagyni, hogy a másik szenvedjen, ezért a szeretet legnagyobb foka világlik ki, Krisztus a bűnös ember helyett akarja elszenvedni mindazt, ami neki jár. Egyedül Krisztus képes elszenvedni a halálnak azt a mélységét, melyben már Isten megváltó fénye sem ragyog fel. A halálban való lét, az Istentől való elhagyatottság a mi megmentésünkért az Atya örök küldéséből származik. Krisztus kenózisából származó tökéletes engedelmisségének egzisztenciája ami lehetővé teszi a halálban való létezés szolidaritását. A véges emberi szabadság az Atya teremtő aktusa, melyben a bűn lehetőségét is vállalta, és hogy visszavezesse céljához a teremtett világot, szabadon küldte Fiát a világba, majd a bűn terhével az ítélet helyére. Ennek lehetősége kizárólag abban áll, hogy a Fiú akarata egy az örök Atya akaratával. A Fiúnak emberré kellett lennie, hogy az Atya a pokolba bevezethesse (Balthasar 1999:157–158). Egyedül az Istenember képes bejárni a pokol mélységét, szemlélni a káoszt, látni, ami kaotikus volt a teremtésben. Mivel Ő maga nem rabja a bűnnek, így a halottak között is szabad marad, bejárja

a káoszt, engedelmességében követi az Atya akaratát, és a pokol Krisztus kezébe kerül.

A bázeli teológus Krisztus pokolra szállását az immanens Szentháromság kenotikus szeretetének a kifejeződésében látja. A Fiú elhagyatottságában a Szentlélek biztosítja a köteléket az Atyával. „*A pokol kikutatása szentháromságos esemény.*” (Balthasar 1999:157) A Szentlélek bizonyítja, hogy a szentháromságos személyek mindig túlradó szeretete mindig-nagyobb és mindig-újabb, éppen ezért nem ismer határokat. Önátadásában a tökéletesség és a végtelenség jelenik meg. Úgy lép ki önmagából ebben a szabad önátadásból, hogy nem veszíti el önmagát. Isten képes belépni a teremtett világba és annak bűnösségének mélységébe, ahol már csak az Isten nélküliség létezik (Kruppa 2000:110). A szentháromságos szeretetből és önátadásból fakad, hogy az Atya a bűnös világ megmentéséért átadja Fiát a bűn sötétségének, aki a kereszten éli meg az Istentől való elhagyatottság teljességét. Pokolra száll a bűnös és reményvesztett emberekért. A Lélek tartja fenn azt az egységet, hogy a Fiú egy marad az Atyával még akkor is, amikor az elhagyatottság állapotában, a halálban van az elhunytakkal. A Lélek őrzi meg az azonosságot az isteni szeretettel, miközben Krisztus magán hordozza az elidegenedett emberiség bűnös terhét.

Krisztus örök fiúi engedelmissége révén képes arra, hogy az emberiség teljes bűnét magára vegye és hordozza, hogy egyé legyen a halálban a bűnösökkel. Mégis a halál és az Istentől való elidegenedés felett úgy győzedelmeskedik, hogy tekintettel van az emberi szabadságra. A Teremtőtől kapott szabadságban benne rejlik annak a lehetősége is, hogy az ember szabadon Nem-et mondjon Istenre. Isten tiszteletben tartja az ember szabadságát akkor is, ha ő visszautasítja a Teremtő szeretetét, abszolút szeretetének létében mégse köteles azt elfogadni. Isteni szeretet-létének ellentmondana, ha hagyná elveszi teremtményeit.⁴ Jogában áll annak maradni, ami mindig is volt. Nincs olyan hely, ami Isten nélküli lenne. A „mindig-nagyobb” és „mindig-túlradó” isteni szeretet a nagyszombati eseményben mutatkozik meg. Ebben válik láthatóvá Isten mélységes szeretete. Az Istentől való

⁴ „*A teremtményi szabadság tiszteletben van tartva, ám a szenvedés végén Isten utoléri azt, s még egyszer leteperi azt (inferno profundior: Nagy Gergely). Isten csakis az abszolút gyöngeségben akarja közvetíteni az általa teremtett szabadságnak a minden börtönt feltörő és minden görcsöt feloldó szeretetét: azáltal, hogy belülről akar szolidárisá válni azokkal, akikkel visszautasítanak mindennemű szolidaritást.*” *Über Stellvertretung*, in *Pneuma and Institution*, 401-409. (Löser 2015:9)

távolságban, amit a bűnös ember önmaga választ, még ebben az állapotban is ott van vele a Teremtője.

III. Feltámadás

A keresztre feszítés eseményében a tanítványok összetörve állnak és hitük széthullani látszik. Az a Jézus, akit ők Messiásként értelmeztek, most halott. A tehetetlenség mély csöndjében vannak. Elveszettségükben és félelmükben együtt vannak, és nem csak a helyiség van zárva, hanem önmaguk ajtaja is. Ebbe a bezártságba fog a Feltámadott belépni, és feltörni a zárat.

A bibliai tanúságban nem egyedülálló, hogy halott támad fel (Balthasar 1999:172). Jézus feltámadása azonban páratlan esemény. Feltámadásával új létmódba kerül, testét már nem érheti az elmúlás (Polanco 2009:130). Míg azok, akik újra az élettelenből az élők közé kerültek, ismét megízlelték a halált. Jézus feltámadása a mennyei dicsőséges létmódba való feltámadás. Mivel a történelemben semmi sem hasonlítható ehhez az eseményhez, így az Ő feltámadása analógiátlan esemény.

A feltámadás eseményét a tanítványok nem várták. Bezártságuk reménytelenségében nem volt ott a hite a feltámadásnak. Teljesen váratlanul érte őket. A Feltámadottal való találkozásukban a földre zuhanás eseménye mehetett végbe. Ahogy Pál a damaszkuszi úton találkozott a feltámadott Jézussal (Balthasar 1999:199–200). Az ember belsőjében megy végbe a változás, mely gyökeres átalakulást jelent. Szembesít énjével, átalakít, félelmet, majd örömet ébreszt. Végül ott van a húsvéti öröm, mely tiszta, áttetsző és összekapcsol az Istennel.

Krisztus feltámadása a szentháromságos isteni szeretet misztériumát nyilatkoztatja ki. A bázeli teológus – ahogy az eddigiekben is láthattuk – elválaszthatatlannak tartja a krisztológiai eseményeket a szentháromságos dimenziótól. Krisztus feltámasztása az Atya cselekedete. A Golgotán Krisztus az elhagyatottság peiraszmoszában van. Nagyszombat csendjében teste a sírban pihen, lelke pedig a pokolban van. Az Istentől távol levő helyen, együtt a halottakkal. Az elhagyatottságban válik nyilvánvalóvá, hogy Isten üdvözítő cselekedete megy végbe. Az Atya, akitől minden cselekvés indul, aki a világ teremtője és életadója, feltámasztja Jézust. A feltámadás tettében igazolja

26

Krisztust és igazságát. A megfeszített Fiút igazolja a Lélekben,⁵ feltámadása egyszerre megdicsőülés és kürioszi beiktatása is (Kruppa 1998:144). A Filippi levél himnusza alapján Ő az, aki feltámadt a halálból, mindörökké él, és minden térdnek előtte kell meghajolnia. Az Atya isteni szabadságában feltámasztja a Fiút a halottak közül, aki fiúi szabadságában kinyilatkoztatja önmaga feltámadását. Ebben az isteni szabadságban ott van a Fiú engedelmissége is. Engedelmisségében hagyja magát feltámasztani, és „megengedi”, hogy az Atya megadja neki azt, hogy „élete legyen önmagában” (Jn 5,26). A Feltámadott ugyanazt a kürioszi címet kapja vissza az Atyától, amelyben már a világ előtt részese volt.⁶ Balthasar úgy értelmezi a kenózist, mint az isteni alak hátrahagyását. A Fiú dicsőséges alakja öröktől fogva a sajátja, melyet az Atya öröktől fogva adott neki. Dicsőségét hátrahagyva a Fiú még nem szűnik meg Istennek lenni. A Szentlélek által új formát vesz fel, aki biztosítja a Fiú egységét az Atyával a testben való lét egész tartama alatt. Krisztus feltámadásában így azt kell látnunk, hogy a hátrahagyott dicsőséget, ami mindörökre az övé volt, mint Küriosznak az Atya visszaadja.

„A lemondás az „isteni alakról” és a „szolgai alak” felvétele, annak minden következményével együtt, nem eredményez önelidegenedést Isten szentháromságos életében: Isten van elég isteni ahhoz, hogy a megtestesülésen, a halálán és a feltámadáson keresztül valóságos értelemben és nem csak látszólag azzá váljon, amiként ő mint Isten már eleve létezett.”
(Balthasar 1999:187)

A feltámadás eseményében az Atya megajándékozza azzal a Fiút, hogy önmagát a megfeszített Jézus azonosságában az Élet Urának nyilvánítsa ki (Kruppa 1998:146). Ebben az az isteni szabadság van benne, ami öröktől fogva a Fiúé. Nem egy kapott, új szabadság, hanem az, ami öröktől fogva a sajátja.⁷

⁵ Róm 8,11: *„Ha pedig bennetek lakik annak Lelke, aki feltámasztotta Jézust a halálból, ő, aki Krisztus Jézust feltámasztotta a halottak közül, halandó testeteket is életre kelti bennetek lakó Lelke által.”*

1Pét 3,18: *„Mert Krisztus is meghalt egyszer a bűnökért, az Igaz a bűnösökért, hogy Istenhez vezessen minket. A test szerint ugyan megölték, de Lélek szerint életre kelt.”*

⁶ Vö. Jn 17,5: *„Most te is dicsőíts meg, Atyám, magadnál: részesíts abban a dicsőségben, amelyben részem volt, mielőtt a világ lett.”*

⁷ A Fiú engedelmissége az Atya iránti szeretete, és egyúttal egységben is van az Atya szeretetével. („Én és az Atya egy vagyunk” Jn 10,30) Így a Küldő és az Engedelmeskedő cselekvés az egy isteni szeretet és szabadság alapja. A Fiú meghagyja az Atya szabadságát, miszerint kérjen Tőle bármit, így elmenve egészen a keresztségig, az Atya pedig meghagyja a Fiú szabadságát, hogy Ő teljesen szabadon vállalva engedelmes legyen a halálig. Az Atya a Feltámadottnak részesít saját szuverén szabadságából, hogy sebeit megmutatva, önmagát feltárhassa tanítványainak, akkor ez a szabadság

Jézus feltámadása a Szentlélek kinyilatkoztatása is (Balthasar 1999:189). Balthasar egységként értelmezi a feltámadást és a Lélek kinyilvánulását. Jézus feltámadása az Atya akaratából a Lélek által történik. Ugyanaz a Lélek támasztja fel a Fiú-Jézust, aki megtestesülését is végbe vitte (Kruppa 1998:146). A Lélek, aki a teremtéskor jelen volt, aki a megtestesülésben leszáll Máriára, és Krisztust feltámasztotta a sírból. A Lélek munkája a szentháromságos örök eseményben kap helyet. A balthasari gondolatmenetben a megtestesülés mintegy holt pontjához ér a nagyszombati csendben. A teljes elidegenedettségek állapotában, az alvilágban éri el mélységét. A Lélek a feltámadásban már újat alkot, a Feltámadott mintegy a Lélek első alkotása, dicsőséges alakja az új teremtésben. (Kruppa 1998:147). Aki minden teremtmény elsőszületője (Kol 1,15), az most elsőszülető lesz a halottak között is (Kol 1,18).

A Feltámadott állapota, ebben az „új teremtésben” teljesen egyedülálló. (Balthasar 1999:231–235). Megjelenéseiben ott van a felismerés és a rejtekezés. Jelen van, de mégis eltűnik szemük elől. Megérinthetik, de aki meg akarja érinteni, attól elvonja magát. Testben van, de a teste egészen más, mennyei és felfoghatatlan. Krisztus szabadon tárulkozik fel, mutatja meg megdicsőült testét. Megszólítja az embert, de ahhoz, hogy valóban felismerjék, szüksége van arra, hogy akarják felismerését. A feltárulkozás és a rejtve maradás érzékelhető. A Vele való beszélgetések során is rejtve tud maradni. Krisztus tökéletesen szabad arra, hogy akkor tárja fel magát, amikor azt akarja, de meghagyva az ember szabadságát, hogy miként fogadják azt be. Krisztus a maga erejéből mutatja meg magát. Isteni szabadságában az Élet Uraként feltárja magát tanítványai előtt. Megjelenik a kiválasztottnak, nem az egész népnek, mert ahol feltárulkozik az Isten, ott egyúttal rejtve is marad. Megjelenési alakja nem azonos az emberével, hiszen képes megmutatkozni úgy, hogy látásukban akadályozottak legyenek. Feltárulkozása fokozatos (Balthasar 1999:198). A Feltámadottal való találkozásban ráébrednek önmaguk benső gyengeségére. Bűnvallomásra és megtérésre indítja őket. Átalakítja az embert. Egyedül Krisztus ismeri igazán őket. A Vele való találkozásban önmaga odaadásával hitet ébreszt, mely gyökeresen változtatja meg az ember belsejét. A Feltámadott megtapasztalásával az idő és az örökkévalóság egyszerre jelenik meg (Kruppa 1998:153). Megjelenésével az örökkévalóság az idő korlátain belül válik

nem lehet egy új szabadság, hanem kizárólag a Fiú saját szabadsága. Éppen ebben a szabadságban tárja fel az Atya szabadságát is.

jelenvalóvá. A Feltámadottal kinyilvánul a szentháromságos szeretet, az Atya, a Fiú és a Lélek kölcsönös egymásban-való-létük. Hiszen „*aki engem látott, az Atyát is látta*” (Jn 14,9).

A Krisztussal való találkozásban, melyben a tanítványok „új életet” kapnak, már nem mint követők jelennek meg, hanem küldöttek (Kruppa 1998:204). A tanítványok, akik megkapják a Lelket a Feltámadottól, új parancsot is kapnak. Új értelmet nyer Krisztus követőjének lenni, a Feltámadott közösségében a Lélek által küldéssé válik.

Balthasarnál a negyven nap az egyház idejének bevezető szakasza (Kruppa 1998:153). A Feltámadott megtapasztalása Isten dicsőségének megtapasztalása, az örökkévalóság jelenléte a történelemben. Feltámadásának új létmódja a mennyei élettel való azonosság. Így Krisztus mennybemenetelének misztériuma is Isten és a világ között fejez ki egy merőben új kapcsolatot. Míg a Feltámadott Krisztus bizonyos embereknek mutatta meg önmagát, a mennybemenetele után a Lélek kiáradásával már egyetemesen új távlatot nyit. Mennybemenetele a Lélek kiáradásával a Krisztus-esemény egyetemességének kezdete.

Irodalom

Balthasar, Hans Urs von (1999): *A három nap teológiája*. Budapest: Osiris.

Kereszty Rókus – Puskás Attila (2015): *Jézus Krisztus*. Budapest: Szent István Társulat.

Kruppa Tamás (1998): *A kereszt mint a Szentháromság öнкиüresítő szeretetének üdvtörténeti misztériuma Hans Urs von Balthasar írásainak tükrében, különös tekintettel a Theodramatikra*. Laurea dolgozat. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kar.

Kruppa Tamás (2000): *Az isteni lét kenotikus misztériumának üdvtörténeti lelepleződése Krisztus kereszthalálában és pokolraszállásában*. Athanasiana, 11:95–113.

Puskás Attila (2012): *Megismertük és hittük a szeretetet*. Budapest: Szent István Társulat.

Polanco, Rodrigo (2009): Balthasar and Irenaeus: The total glorification of God and of man in God. *Communio*, 36(1):116–137. <https://doi.org/10.4067/S0049-34492009000100025>

Biblia (2005): Budapest: Szent István Társulat, 116–137.

Schneider, Theodor (2002): *A dogmatika kézikönyve 1*. Budapest: Vigilia.

Löser, Werner (2015): „Engedelmes a halálig, mégpedig a kereszthalálig” – A kenózis teológiája Hans Urs von Balthasar gondolkodásában (ford. Török Csaba). *Communio*, 23(1-2):3–17.